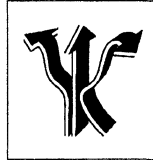

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни

**«Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації»
(для бакалаврів)**

Київ 2018

Підготовлено професором кафедри управління персоналом та економіки праці
Колпаковим В.М.

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом та економіки праці
(протокол №8 від 19 березня 2018 р.)

*Схвалено Вченою радою ННІМЕФ Міжрегіональної Академії управління
персоналом (протокол №3 від 19 березня 2018 р.)*

Колпаков В.М. Навчальна програма дисципліни «Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації» (для бакалаврів). – К. : МАУП, 2018. – 17 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни «Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації» (для бакалаврів), вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У сучасних умовах соціального розвитку, безпека життя та діяльності людини обумовлена необмеженою кількістю чинників, що впливають на організм, постійно змінюючись в чисельності та силі прояву, в часі і просторі, а також на пряму залежить від можливостей людини та існуючих систем захисту. Надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціального та виробничого характеру призводять до людських втрат, значних економічних збитків та завдають шкоди навколишньому середовищу. Ось чому, стратегічним, має бути принцип комплексного вирішення питань безпеки, як однієї із складових якості суспільного життя людини. Державна політика України в галузі безпеки має бути спрямована на забезпечення духовного, психічного, фізичного та соціального здоров'я населення.

Необхідність вирішення питання безпеки зумовлює формування цілісної системи знань з проблем управління безпекою життя та діяльності. Такі знання необхідні для прийняття за будь яких умов обґрунтованих рішень щодо безпеки на рівні людини, колективу, підприємства, організації, установи, суспільства в цілому й галузі освіти зокрема. Тільки об'єднання питань що вивчаються в курсах «соціологія», «екологія», «цивільна оборона», «охорона праці», «психологія управління», «менеджмент» та «педагогіка» допоможе визначити сучасну модель безпеки життя та діяльності і дати майбутнім фахівцям-менеджерам необхідні знання щодо забезпечення управління соціальною та екологічною безпекою діяльності в освітніх установах.

Курс «Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації» є обов'язковою навчальною дисципліною для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр всіх галузей знань.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації» є формування загальних системних уявлень, теоретичних знань та практичних навичок щодо безпечної діяльності та життя.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни «Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації» є безпека життя та діяльності людини.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» є забезпечення майбутніх фахівців знаннями щодо системи заходів та засобів, що забезпечують безпеку життя та діяльності людини в соціальній та екологічній системах. Саме розуміння моделі загальної безпеки суспільства та держави дасть змогу усвідомити студенту весь комплекс потреб людини, який забезпечить стабілізацію психічного стану за рахунок відчуття особистої захищеності індивіда і суспільства від реальних та потенційних загроз та ризиків.

Програмний матеріал навчальної дисципліни «Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації» розраховано на 72 години і включає п'ять змістових модулів: «Система безпеки життєдіяльності», «Природне середовище та його вплив на людину», «Техногенне середовище та його значення для безпечної життєдіяльності людини», «Соціальне середовище та життєдіяльність людини», «Життєдіяльність людини в умовах надзвичайних ситуацій».

Вивчення навчальної дисципліни «Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації» забезпечить студентів як майбутніх фахівців необхідними знаннями та практичними навичками. **За результатом вивчення дисципліни студенти повинні знати:**

- аналізу соціальних, екологічних, психологічних ризиків пов'язаних з професійною діяльністю;
- уникнення та профілактики ризиків та небезпек в соціальних та екологічних системах;
- забезпечення розвитку ефективної системи охорони праці та безперервного удосконалення управління нею;
- забезпечення індивідуального захисту, а також організація захисту певних соціальних груп людей від шкідливого і небезпечного впливу довкілля та соціуму;
- застосування законів та нормативно-правових документів з метою забезпечення соціальної та екологічної безпеки діяльності тощо.

вміти: визначити потенційно небезпечні джерела, що можуть створити загрозу виникнення надзвичайних ситуацій, застосовуючи методи спостереження та контролю.

Навчальна програма дисципліни «Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації» побудована за вимогами предметно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Основними організаційними формами вивчення дисципліни є лекції, семінарські та практичні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота студентів.

З метою засвоєння слухачами навчального матеріалу дисципліни можуть використовуватися самостійні завдання: підготовка рефератів, виконання контрольних робіт тощо.

Поточний та модульний контроль за роботою студентів здійснюється шляхом оцінки знань на практичних заняттях, а підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

1. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
«ЗАПОБІГАННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ»

№ п.п	Назва модулю і теми
Змістовий модуль I. Система безпеки життєдіяльності	
1.	Безпека життєдіяльності як науковий напрям
2.	Організація функціонування системи безпеки життєдіяльності людини та законодавче забезпечення системи.
3.	Ризик – орієнтований підхід до безпеки життєдіяльності людини.
Змістовий модуль II. Природне середовище та його вплив на людину	
4.	Природне середовище як необхідна складова життєдіяльності людини. Гігієна довкілля.
5.	Людина як біологічна і соціальна істота. Особливості функціонування організму людини, фізіологічна та психологічна надійність людини
6.	Фізичні, хімічні та біологічні чинники біосфери та їх комплексний вплив на життєдіяльність людини
Змістовий модуль III. Техногенне середовище та його значення для безпечної життєдіяльності людини	
7.	Техногенне середовище – середовище життя і діяльності людини
8.	Основи безпеки робочих зон.
9.	Негативні виробничі фактори, їх біологічна дія та заходи щодо зменшення шкідливого впливу чинників виробничого середовища на людину.
Змістовий модуль IV. Соціальне середовище та життєдіяльність людини.	
10.	Соціальне середовище – необхідна умова існування людства. Сприятливі та небезпечні фактори соціального середовища.
11.	Стан здоров'я населення України, основні фактори ризику та найнебезпечніші захворювання.
Змістовий модуль V. Життєдіяльність людини в умовах надзвичайних ситуацій.	
12.	Надзвичайні ситуації природного, техногенного, соціально-політичного характеру та їх вплив на життєдіяльність людини.
13.	Система цивільної оборони, її основні завдання і організація діяльності.
Всього : 72 години	

ЗМІСТ
дисципліни
«ЗАПОБІГАННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Система безпеки життєдіяльності.

Тема 1. Безпека життєдіяльності як науковий напрям.

Безпека життєдіяльності як наука і навчальна дисципліна. Зв'язок БЖД з іншими науками і дисциплінами. Система БЖД та її основні підсистеми: охорона навколишнього середовища; охорона здоров'я населення; охорона праці; санітарно-епідеміологічна, пожежна, транспортна, радіаційна та інші види безпеки.

Література: [3, 7, 17, 19, 20, 23, 31, 38, 40, 41, 53]

Тема 2. Організація функціонування системи безпеки життєдіяльності людини та законодавче забезпечення системи.

Структура та зміст документів щодо передбачення або зменшення рівня вірогідного пошкодження. Контроль за їх виконанням.

Цілі та мета політики охорони праці. Законодавчі та нормативні акти системи управління охороною праці.

Законодавство України з охорони праці. Закон України «Про охорону праці». Законодавство про працю. Державне соціальне страхування. Державні нормативні акти з охорони праці. Державний нагляд, відомчий, громадський та регіональний контроль за охороною праці.

Колективний та трудовий договір і охорона праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх та інвалідів.

Нормативно-правові акти з охорони праці: державні, державні міжгалузеві, державні галузеві, відомчі, державні стандарти Системи стандартів безпеки праці.

Література: [1,3,4, 6, 7,8, 16, 20, 27, 30, 31, 42, 45, 47]

Тема 3. Ризик – орієнтований підхід до безпеки життєдіяльності людини.

Людина як об'єкт техногенного середовища. Діяльність людини як джерело небезпек. Сучасне техногенне та соціальне середовище як похідна діяльності людини. Безпека та небезпека життя та діяльності в соціумі. Людина як суб'єкт системи управління безпекою життя та діяльності.

Визначення та формалізація терміна «ризик». Загальна характеристика ризику. Природний екологічний ризик. Техногенний екологічний ризик. Чинники ризиків екологічної небезпеки. Соціальний, медичний та екологічний аспект ризику в соціумі.

Антропогенний вплив на природне середовище. Протиріччя що визначають екологічний ризик в ХХІ столітті. Глобальні екологічні проблеми. Стійкий екологічно безпечний розвиток суспільства. Екологічне законодавство.

Класифікація ризиків. Компоненти, що характеризують ризик. Окремі види ризиків: індивідуальний, колективний, прийнятний, мотивований (обґрунтований) та немотивований (необґрунтований) та характеристика управління ними. Коефіцієнт індивідуального ризику. Загальні розрахунки ризику. Визначення прийнятного ризику. Збитки та їх аналіз. Принцип Алара. Метод дерева відмов та його застосування. Можливості управління ризиком. Загальна схема управління ризиками.

Розвиток цивілізації та управління ризиком. Оцінка ризику впливу антропогенних чинників на безпеку і здоров'я людини. Управління ризиком як група рішень що направлені на зменшення, мінімізацію та оптимізацію ризику. Проблеми і завдання ризик-орієнтованого підходу. Аналіз ризику – найважливіша складова управління безпекою.

Екологічна безпека та нормування. Екологічні стандарти та інструменти.

Література: [3, 7, 17, 19, 20, 23, 31, 35, 38, 40, 41]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Природне середовище та його вплив на людину

Тема 4. Природне середовище як необхідна складова життєдіяльності людини. Гігієна довкілля.

Природа та соціальне буття людини. Сучасна специфіка взаємодії суспільства і природи. Соціальна система як складно організоване впорядковане ціле, що охоплює окремих індивідів і соціальні спільноти в процесі спільної діяльності. Соціоекосистема як саморегульована система з динамічною рівновагою. Закономірності розвитку і функціонування соціальних систем. Засади прийняття рішень і формування політики.

Людське суспільство та середовище його існування. Соціум як стійка соціальна спільнота, що характеризується єдністю умов життєдіяльності населення. Умови існування людини в сучасному соціумі. Довкілля як сукупність умов проживання людини. Абіотичні умови проживання – абіотичне середовище біосфери. Біотичне середовище і біотичні умови для забезпечення життєдіяльності людини. Роль суспільства в забезпечення потреб та інтересів людей. Загальний контекст управління в галузі охорони довкілля.

Ймовірність виникнення негативного впливу чинників природного чи техногенного походження. Моніторинг довкілля.

Література: [3, 7, 17, 19, 20, 23, 31, 38, 40, 41, 53]

Тема 5. Людина як біологічна і соціальна істота. Особливості функціонування організму людини, фізіологічна та психологічна надійність людини.

Вплив абіотичних та біотичних, природних та техногенних факторів на організм людини. Подразнення. Збудження. Адекватні та неадекватні подразники. Реакції організму на вплив факторів навколишнього середовища. Поняття про природні ресурси: вичерпні та невичерпні; ті, що відновлюються, і ті, що не відновлюються; їх значення для існування людства.

Соціальний та екологічний аспекти науково-технічної революції. Соціально-екологічна політика держави. Проблеми оптимізації та гармонізації системи «суспільство-природа». Моделювання та прогнозування впливу соціально-екологічних процесів на діяльність в соціумі. Міжнародний досвід.

Література: [3, 7, 17, 19, 20, 23, 31, 38, 40, 41, 53]

Тема 6. Фізичні, хімічні та біологічні чинники біосфери та їх комплексний вплив на життєдіяльність людини.

Генотип та фенотип. Онтогенез. Системи тканин та органів, що сприймають дію факторів довкілля. Аналізатори. Рецептивні поля. Рефлекторна діяльність організму. Рефлекторна дуга. Безумовні та умовні рефлекси. Захисні механізми організму та їх регуляція. Гомеостаз та особливості його підтримки. Екзогенні хімічні речовини та норми їх ГДК у воді, атмосферному повітрі, ґрунті, харчових продуктах, продовольчій сировині, виробничому середовищі. Комплексне нормування екзогенних хімічних речовин у довкіллі. Віддалені наслідки дії хімічних факторів довкілля на організм людини. Онкогенна, мутагенна, тератогенна, ембріотоксична дія та інші.

Література: [3, 7, 17, 19, 20, 23, 31, 38, 40, 41, 53]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Техногенне середовище та його значення для безпечної життєдіяльності людини

Тема 7. Техногенне середовище – середовище життя і діяльності людини

Поняття про техногенне середовище як похідну історичного і соціального розвитку людства. Урбанізація та її вплив на існування людини. Небезпечні та шкідливі фактори техногенного середовища. Технічний вплив на довкілля: промислові викиди та скиди; виробничі та побутові відходи; застосування пестицидів, гербіцидів і мінеральних добрив у сільському господарстві; зрошувальна та осушувальна меліорація; енергетичне забруднення.

Фізичні забруднювачі: властивості, вплив на стан атмосфери, гідросфери, літосфери та біосфери. Наслідки впливу фізичних забруднювачів на оточуюче природне середовище. Хімічне забруднення та його основні властивості. Вплив хімічних забруднювачів на стан наземних та водних екосистем. Проблема чистої води. Взаємодія фізичних та хімічних забруднювачів.

Література: [3, 7, 17, 19, 20, 23, 31, 38, 40, 41, 53]

Тема 8. Основи безпеки робочих зон.

Урахування проблем безпеки при розробці, проектуванні та виготовленні техніки. Надійність та безпека технічних систем і технологічних процесів. Ергономічні основи безпеки праці. Ергономіка як важливий чинник покращення умов праці.

Робоче місце. Класифікація типів робочих місць за різними ознаками. Сучасна модель робочого місця. Вимоги до організації робочих місць: інформаційні, економічні, технічні, організаційні, гігієнічні, естетичні та ергономічні. Вимоги та оцінка ергономічності робочих місць, виробничого середовища, обладнання та інформаційного забезпечення діяльності.

Гігієна праці та виробнича санітарія. Фактори санітарно-гігієнічних умов праці. Повітря робочої зони. Шкідливі речовини в повітрі робочої зони, їх визначення та нормування. Шкідливі речовини в робочій зоні та їх основні джерела. Заходи попередження надходження шкідливих речовин до робочої зони. Допустимі норми наявності шкідливих речовин у повітрі робочої зони

Естетичні основи безпеки праці. Параметри естетичного клімату. Роль кольору у виробничому середовищі. Призначення та сфера застосування сигнальних кольорів. Знаки безпеки праці: вказівні, заборонні, попереджувальні та приписувальні. принципи їх побудови та роль у виробничій діяльності людини.

Література: [2,3, 5, 6, 16, 21, 28, 30, 36, 37, 39, 44, 46, 49]

Тема 9. Негативні виробничі фактори, їх біологічна дія та заходи щодо зменшення шкідливого впливу чинників виробничого середовища на людину.

Праця та її фізіолого-психологічні особливості. Значення адаптації в трудовому процесі. Небезпечні психофізіологічні та шкідливі виробничі чинники. Психологічні аспекти підвищення рівня безпеки праці.

Освітлення виробничих процесів. Види освітлення. Значення світла для працездатності та здоров'я людини.

Безпека процесів праці. Шум, інфразвук, ультразвук у робочій зоні. Основні характеристики шуму, інфра- та ультразвуку та їх вплив на людину. Випромінювання в робочій зоні: теплові, електромагнітні, лазерні, іонізуючі. Джерела випромінювань: основні поняття, їх характеристики. Біологічна дія випромінювань. Способи та засоби захисту персоналу від випромінювань. Особливості роботи з відеотерміналами та заходи попередження шкідливого впливу терміналів на операторів ПЕОМ. Електробезпека. Пожежна безпека. Система попередження пожеж. Система пожежного захисту.

Впровадження, функціонування та вдосконалення системи управління охороною праці для організації ефективної та безпечної праці. Психофізіологічні особливості в організації безпечної та ефективної праці.

Література: [2,3, 5, 6, 8, 16, 20, 27, 30, 31, 37, 39, 46, 49]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. Соціальне середовище та життєдіяльність людини.

Тема 10. Соціальне середовище – необхідна умова існування людства. Сприятливі та небезпечні фактори соціального середовища.

Соціальне середовище, його особливості та характерні риси. Діяльність як основна форма буття людини. Людина як соціальна істота. Діяльність та поведінка особистості. Основні небезпечні фактори соціального середовища, їх витoki, причини виникнення. Роль соціального розшарування суспільства у виникненні небезпек. Форми соціальних небезпек: воєнна, політична, побутова. Наслідки господарської, військової діяльності як соціальна небезпека. Проблема відходів. Тероризм як одна з найважчих соціальних небезпек. Попередження соціальних небезпек.

Література: [1,3,4, 5, 6, 8, 16, 20, 27, 30, 31, 42, 45, 47]

Тема 11. Стан здоров'я населення України, основні фактори ризику та найнебезпечніші захворювання

Здоров'я населення як інтегральний критерій оцінки стану навколишнього середовища. Виникнення стресових ситуацій та розвиток стресового стану. Основні етапи формування стресу. Психічний та фізіологічний стресовий стан. Стресостійкість організму. Адаптивні пристосування організму до стресу. Здоровий спосіб життя як складова ефективності самоконтролю в професійній діяльності

Травматизм та професійні захворювання. Заходи щодо їх запобігання. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань. Комісія з розслідування нещасного випадку. Завдання та функції комісії з розслідування нещасного випадку

Оцінка стану охорони праці та пільги і компенсації за несприятливі умови праці. Соціальні та економічні питання охорони праці.

Література: [1,3,4, 5, 6, 8, 16, 20, 27, 30, 31, 42, 45, 47, 49,52]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V. Життєдіяльність людини в умовах надзвичайних ситуацій.

Тема 12. Надзвичайні ситуації природного, техногенного, соціально-політичного характеру та їх вплив на життєдіяльність людини..

Надзвичайні ситуації, їх визначення та ознаки. Класифікація надзвичайних ситуацій за масштабами, наслідками, характером процесів і явищ, галузями господарства тощо. Основні причини, джерела і можливі наслідки техногенних надзвичайних ситуацій. Поняття про “стійкість об’єкту” в умовах надзвичайних ситуацій. Порогове значення класифікаційної ознаки надзвичайної ситуації. Джерело надзвичайної ситуації. Рівні надзвичайних

ситуацій. Загальні та класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій. Заходи щодо підвищення стійкості роботи промислових об'єктів у надзвичайній ситуації: ті, що проводяться постійно; за сигналами оповіщення; під час раптового виникнення надзвичайної ситуації.

Надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціально-політичного та воєнного, економічного, соціального, інформаційного, змішаного та іншого характеру. Наукова діяльність як фактор ризику. Розвиток нових біотехнологій.

Література: [3, 7, 17, 19, 20, 23, 31, 38, 40, 41, 53]

Тема 13. Система цивільної оборони, її основні завдання і організація діяльності.

Захист населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій. Загальні положення та основні принципи захисту населення і територій. Основні напрями, мета та завдання захисту населення і територій.

Національна безпека України. Цивільна оборона – мета, завдання, особливості функціонування. Цивільна оборона об'єкта: мета і завдання; організація; нормативно-правове, фінансове і матеріальне забезпечення. Підготовка об'єкта до цивільної оборони: планування, організація, навчання персоналу, контроль. Організація та контроль діяльності цивільної оборони.

Основні заходи захисту населення і територій. Оповіщення та інформування. Спостереження і контроль. Укриття у захисних спорудах. Евакуаційні заходи. Евакуація населення: мета, способи, організація, матеріально-технічне забезпечення. Обов'язки громадян при підготовці до евакуації та під час її проведення.

Індивідуальні засоби захисту. Інженерний, біологічний, медичний, радіаційний і хімічний захист. Режим функціонування систем захисту населення і територій. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів захисту населення і територій. Дія населення в надзвичайних ситуаціях.

Література: [3, 6, 7, 17, 19, 20, 23, 27, 31, 38, 41, 46]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота є формою самостійної роботи студента, метою якої є поглиблення та засвоєння знань з дисципліни «Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації».

Тему контрольної роботи студент визначає за останньою цифрою номера своєї залікової книжки – одну з трьох варіантів (див. таблицю).

Остання цифра номера залікової книжки студента	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
Номер теми контрольної роботи	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30

В окремих випадках студент може самостійно запропонувати та розробити тему контрольної роботи, попередньо обговоривши її з викладачем.

Структура і зміст теми контрольної роботи визначаються програмою курсу, що зумовлює таку послідовність роботи:

- вибір теми;
- розробка плану;
- ознайомлення з рекомендованою літературою;
- написання та оформлення роботи.

При написанні роботи та її оформленні варто керуватися такими вимогами:

- обґрунтування вибраної теми;
- опрацювання відповідної літератури;
- наявність авторського розділу;
- наявність списку використаної літератури.

Контрольну роботу студент виконує у вигляді реферату. Цитати та статистичні матеріали слід обов'язково супроводжувати посиланнями на джерела інформації, які мають бути відображені у списку використаної літератури. Посилання на інформаційні джерела необхідно подавати по тексту контрольної роботи у квадратних дужках, наприклад [17, с. 24], 17 – це порядковий номер джерела у списку літератури, а 24 – сторінка із вказаного джерела.

Реферат має складатися із вступу (актуальність теми, предмет, об'єкт, мета, завдання), основної частини (визначення проблеми та послідовне її розкриття), висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи – до 25 машинописних сторінки формату А4 14 шрифтом з інтервалом 1,5, із полями (верхнє/нижнє -2 см, ліве - 3 см, праве - 1,5 см.).

Слід мати на увазі, що головною вимогою написання контрольної роботи є розкриття суті питань, а не кількість сторінок.

У кінці роботи студент ставить підпис та дату закінчення виконання контрольної роботи.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Інституційні засади охорони довкілля.
2. Безпека життя та діяльності як науковий напрям.
3. Організація функціонування системи безпеки діяльності людини.
4. Стратегічне та оперативне планування охорони довкілля.
5. Техногенне середовище – середовище життя і діяльності людини.
6. Надзвичайні ситуації та їх вплив на життя та діяльність людини.
7. Наукова діяльність як фактор ризику.
8. Виникнення, протікання та подолання надзвичайних ситуацій: участь громадськості.
9. Розвиток нових біотехнологій: плюс і мінус - сучасний стан та наслідки для суспільства.

10. Людина як об'єкт техногенного середовища.
11. Сучасна діяльність людини як джерело небезпек.
12. Глобальні екологічні проблеми: сучасний стан та перспективи вирішення.
13. Протиріччя у визначенні екологічного ризику в XXI столітті.
14. Управління ризиком як група рішень що направлені на зменшення, мінімізацію та оптимізацію ризику.
15. Евакуація населення: мета, способи, організація, матеріально-технічне забезпечення.
16. Основні заходи захисту населення і територій.
17. Захист населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій.
18. Проблеми оптимізації та гармонізації системи «суспільство-природа».
19. Методи спостереження та контролю в системі визначення потенційно небезпечних ситуацій.
20. Ризик у діяльності навчального закладу.
21. Персонал під час надзвичайних ситуацій: права, вимоги, обов'язки.
22. Соціальні та економічні питання охорони праці.
23. Психофізіологічні особливості в організації безпечної та ефективної праці.
24. Система управління охороною праці в умовах євроінтеграційних процесів в суспільстві.
25. Організація оптимальної психічної і фізичної діяльності

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.

1. Природа та соціальне буття людини.
2. Характеристика складових соціальної системи.
3. Характеристика складових екологічної системи.
4. Довкілля як сукупність умов проживання людини.
5. Абіотичні умови проживання – абіотичне середовище біосфери.
6. Біотичне середовище і біотичні умови для забезпечення життєдіяльності людини.
7. Надзвичайні ситуації, їх визначення та ознаки.
8. Причини виникнення, вид прояву, сфера, наслідки, терміни та масштаби прояву надзвичайних ситуацій.
9. Характеристика типів надзвичайних ситуацій в соціальній та екологічній системах.
10. Класифікація надзвичайних ситуацій в соціальному середовищі та їх характеристика.
11. Класифікація надзвичайних ситуацій в екологічному середовищі та їх характеристика.
12. Заходи запобігання виникнення надзвичайних ситуацій.

13. Планування превентивних заходів щодо надзвичайних ситуацій в соціальній сфері.
14. Планування превентивних заходів щодо надзвичайних ситуацій в екологічній сфері.
15. Джерела надзвичайних ситуацій.
16. Механізми оцінки надзвичайних ситуацій.
17. Класифікація ризиків.
18. Ризик в соціальних системах.
19. Ризик в екологічних системах.
20. Управління ризиком.
21. Методи спостереження та контролю у визначенні потенційно небезпечних джерел.
22. Екологічні стандарти та інструменти.
23. Цивільний захист як система.
24. Цивільна оборона: мета, завдання, особливості функціонування.
25. Законодавчо-нормативна база цивільного захисту населення.
26. Соціальний захист в Україні як система.
27. Підготовка об'єкта до цивільної оборони: планування, організація, навчання персоналу, контроль.
28. Індивідуальні засоби захисту.
29. Евакуаційні заходи: сутність, призначення, механізми здійснення.
30. Система інформування та оповіщення.
31. Механізми проведення евакуаційних заходів.
32. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій.
33. Основні етапи з рятувальні та відновлювальні роботи.
34. Структура рятувальних та невідкладних робіт.
35. Основи безпеки під час робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.
36. Класифікація неконтрольованих факторів.
37. Надзвичайні ситуації у навчальному закладі.
38. Заходи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації.
39. Цілі та мета політики охорони праці
40. Сутність охорони праці жінок, неповнолітніх та інвалідів.
41. Розслідування нещасного випадку.
42. Пільги і компенсації за несприятливі умови праці.
43. Праця та її фізіолого-психологічні особливості.
44. Освітлення в процесі праці.
45. Гігієна праці та виробнича санітарія.
46. Етапи розвитку системи охорони праці.
47. Призначення та функції служби охорони праці .
48. Навчання працівників з охорони праці. Роль і місце інструктажу.
49. Умови допуску працівників до роботи.
50. Ергономічні основи безпеки праці.
51. Робоче місце: класифікація, сучасна модель, вимоги до організації.

52. Естетичні основи безпеки праці.
53. Знаки безпеки праці. Сигнальні кольори.
54. Принципи ергономіки робочого часу.
55. Ергономічні вимоги до діяльності менеджера.
56. Оцінка здатності особистості до управлінської діяльності.
57. Психічне та фізичне здоров'я в професійній діяльності.
58. Шляхи і етапи підвищення працездатності менеджера.
59. Структура особистості. Індивід, особистість, індивідуальність.
60. Вікові та статеві психофізичні особливості особистості та вимоги щодо роботи з людьми.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Закон України «Про колективні договори і угоди» // Закони України. – К. : Ін-т законодавства, 1997. – т. 6.
2. Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1809-14>
3. Законодавство України «Про охорону праці» : у 3 т. – К., 1995. – т.1. – С. 265-291.
4. Закон України «Про пожежну безпеку» від 17 груд. 1993 р. // Законодавство України про охорону праці. – т. 3. – С. 507-530.
5. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 17 жовтня 2007 р. № 880-р «Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року». // <http://www.kmu.gov.ua>
6. Державна уніфікована система документації. Основні положення: ДСТУ 3843-99. – К. : Держстандарт України, 2000. – 8 с.
7. ДК 010-98. Державний класифікатор управлінської документації. – К., 1999.
8. ДСТУ 2392-94. Інформація та документація. Базові поняття. Терміни та визначення. Чинний від 1995-01-01. – К., 1994.
9. ДСТУ 2628-94. Системи оброблення інформації. Оброблення тексту. Терміни та визначення. Чинний від 1995-01-07. – К., 1994.
10. Кодекс законів про працю України. – К. : Паливода, 2007. – 104 с.
11. Проект Національного стандарту України «Інформація та документація. Управління документацією» (ISO 15489-1 «Information and documentation – Records management»). – К. : Держстандарт України, 2005.
12. Типове положення про роботу уповноважених трудових колективів з питань охорони праці : затв. наказом Держ. ком. України з нагляду за охороною праці // Законодавство України про охорону праці. – т.1. – С. 336-341.
13. Типове положення про навчання, інструктаж і перевірку знань працівників з питань охорони праці : затв. наказом Держ. ком. України з нагляду за охороною праці від 4 квітня 1994 р. № 30 // Законодавство України про охорону праці. – т.1. – С. 424-458.

14. *Андрейцев В.І.* Право екологічної безпеки : навч. та науково-практич. посіб. – К. : Знання-Прес, 2002.– 332 с.
15. Безпека життєдіяльності: підруч./ [Ред. Цапко В.Г.]. - К.: Знання, 2018. - 397 с.
16. Безпека життєдіяльності людини: конспект лекцій/ [Ред. Чубук В. В.]. - Х.: ІНЖЕК, 2008. - 360 с.
17. *Бедрій Я. І.* Безпека життєдіяльності: навч. посіб./ Бедрій Я. І. - К.: Кондор, 2009. - 286 с.
18. Безпека праці: ергономічні та естетичні основи : навчальний посібник / С.О.Апостолюк [та ін.]. – К. : Знання, 2016. – 215 с.
19. *Бегун В.В.* Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки) : навч. посіб. / В.В.Бегун, І.М.Науменко. – К., 2014.– 328 с.
20. *Білявський Г.О.* Основи екології: теорія та практика : навч. посіб. / Г.О.Білявський, Л.І.Бутченко.– К.:Лібра, 2006.– 368 с.
21. *Богиня Д.П., Грішнова О.А.* Основи економіки праці. – 3-тє вид. – К. : Знання-Прес, 2002. – 313 с.
22. *Гайченко В.А.* Основи безпеки життєдіяльності людини : навч. посіб. / В.А.Гайченко, Г.М.Коваль, Є.П.Буравльов.– 3-ге, перероб. і доп.– К. : МАУП, 2016.– 440 с.– Рек.
23. *Гандзюк М.П.* Основи охорони праці : Підручник / М.П.Гандзюк, Є.П.Желібо, М.О.Халімовський.– 3-е вид.– К.: Каравела, 2016.– 392 с.
24. *Геврик Є.О.* Гігієна праці на виробництві: Навч. посіб./ Є.О.Геврик, Н.П.Пешко.– К. : Ельга, Ніка-центр, 2004.– 280 с.
25. *Геврик Є. О.* Техніка безпеки : навч. посіб./ О.Геврик Є., Г.В.Сомар, Н.П.Пешко.– К. : Зовн. торг., Ельга, 2006.– 316 с.
26. *Гогіташвілі Г.Г.* Системи управління охороною праці: Навч. посіб.– Львів: Афіша, 2002.– 320 с.
27. *Горячев С. Ф.* Безопасность жизнедеятельности и медицина катастроф.– Ростов н/Д:Феникс, 2016.– 576 с.
28. *Грішнова О.А.* Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник. – К. : Знання, 2004. – 535 с.
29. Екологічне право України : підручн. / Гетьман А.П., Шульга М.В., Попов В.К.; ред. Гетьман А.П. – Х. : Право, 2006.– 382 с.
30. Екологічне управління : підручник / Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О. та ін.– К. : Либідь, 2006.– 432 с.
31. *Ілляшенко С.М.* Управління екологічними ризиками інновацій : монографія / С.М.Ілляшенко, В.В.Божкова / за ред. Ілляшенко С.М.– Суми : ВТД Університетська книга, 2006.– 214 с.
32. *Корольчук М.С.* Психофізіологія діяльності : підруч.– К.:Ельга, Ніка-Центр, 2004.– 400 с.
33. *Кулініч І. О.* Психологія управління : навч. посіб/ Кулініч І. О. - К.: Знання, 2008. - 292 с.

34. *Малофеев В.И.* Социальная екологія : учеб. пособие. – М. : Дашков и Ко, 2003.– 260 с.
35. *Орбан-Лембрик Л.Е.* Психологія управління : посіб.– К.:Академвидав, 2003.– 568 с.
36. *Перга Т.* Екологічні ризики. Конкурентоспроможним державам глобалізація не страшна // Віче,2014.-№7.– С.43-45.
37. *Ребриста С.В.* Правові засади забезпечення екологічної безпеки в Україні/ С.В.. Вісник господарського судочинства, 2009.- №6. - С.44-49.
38. *Соловійов В.П.* Наукове забезпечення процесів ліквідації наслідків екологічно небезпечної діяльності // Екологічний вісник, 2004.-№1-2.– С.29-30.
39. *Тимофеева С.С.* Экологический менеджмент. – Ростов н/Д:Феникс, 2007.– 352 с.
40. *Тимош І.М.* Основи фізіології та психології праці: Посіб.– Тернопіль: Економічна думка, 1999.– 168 с.
41. *Хромченко В.Г.* Цивільна оборона: навч. посіб. - К.: Кондор, 2008. - 264 с.
42. *Цимбалюк І.* Психологія управління: навч. посіб. - К.: Професіонал, 2008. - 624с.
43. *Щекин Г.* Организация и психология управления персоналом : учеб.-метод. пособие. – К. : МАУП, 2002. – 832 с.
44. Экономика труда : учебник / под. ред. П.Э. Шлендер, Ю.П. Кокина. – М. : Юристъ, 2002.

Додаткова

45. *Адамчук В.В., Ромашов О.В., Сорокина М.Е.* Экономика и социология труда : учеб. для вузов. – М. : Юнити, 1999. – 407 с.
46. *Бакало Н.В.* Фактор екології і його вплив на соціально-економічний розвиток людства//Екологічний менеджмент.-К.:МАУП,2006.– С.63-66.
47. *Безопасность жизнедеятельности /Авт.-сост. Кузнецов И.Н.– М.; Мн. : Изд-во деловой и учебной литературы : Амалфея, 2002.– 464 с.*
48. *Безпека життєдіяльності : навч. посіб./ за ред. Я. Бедрія.– Львів : Афіша, 2000.– 275 с.*
49. *Демчук В.С.* Основи освітнього менеджменту/ Демчук В.С. - К.: Ленвіт, 2007. - 263 с.
50. *Кишкель Е.Н.* Управленческая психология : учеб.– М. : Высшая школа, 2002.– 270 с.
51. *Тейц И.В.* Нормирование и регламент (режимы) рабочего времени: учеб.-метод, пособие. – М. : Дело и Сервис, 2002.
52. *Химич І.Г.* Імідж як важливий показник діяльності підприємства у сучасних умовах розвитку корпоративної культури/ І.Г.Химич. Економіка та держава, 2009.- №9. - С.59-61.
53. *Шкуро В.В.* Еколого-гігієнічні проблеми сучасного урбанізованого міського середовища//Екологічний вісник,2005.-№7-8.– С.8-10.